

Razumijevanje patnje u kontekstu misli Simone Weil

Šimunić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:644453>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

RAZUMIJEVANJE PATNJE U KONTEKSTU MISLI
SIMONE WEIL

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Šimo Šokčević

Student:

Lucija Šimunić

Đakovo, 2022.

Sažetak

Razumijevanje patnje u kontekstu misli Simone Weil

Ovaj diplomski rad pokušaj je razumijevanja patnje kroz misao francuske filozofkinje i mističarke Simone Weil. Prvi dio rada kratki je prikaz života S. Weil s posebnim naglaskom na njezino solidariziranje s patnjom žrtava rata i radničke klase kojoj je i sama pripadala. To iskustvo pretočeno je u filozofiju patnje S. Weil koju donosimo u drugom dijelu rada. Polazimo od pojma „težine” u odnosu prema milosti i važnosti čovjekova prepuštanja zrakama svjetlosne milosti koja ga izvlači iz špilje njegovih iluzija. U trećem i završnom dijelu radu uviđamo da je poimanje patnje S. Weil blisko kršćanskom poimanju patnje, posebno iskustvu duhovne tame nekih svetaca od kojih se posebno osvrćemo na misli Majke Terezije. Iako niti jedan čovjek ne može izbjeći patnju, središnja teza ovoga rada je da je zajedničko iskustvo patnje ono što povezuje ljude. Upravo kršćansko poimanje patnje u tom smislu je značajno jer uključuje to da kršćani nikada ne pate sami. Imaju Krista koji pati s njima i u toj patnji oni mogu pronaći radost.

Ključne riječi: *Simone Weil, patnja, težina, milost, radost, Sv. Majka Terezija*

Summary

Understanding Suffering in the Context of Simone Weil's Thought

This thesis is an attempt to understand suffering through the thought of Simone Weil, a French philosopher and mystic. The first section is a brief biography of S. Weil, with a focus on her solidarity with the suffering of war victims and the working class to which she belonged. That experience was translated into S. Weil's philosophy of suffering, which we encounter in the second section. We begin with the concept of "gravity" in relation to grace and the significance of man surrendering to the rays of light grace that pull him out of his illusions' cave. In the third and final section, we see that S. Weil's understanding of suffering is similar to the Christian understanding of suffering, particularly the experience of the spiritual darkness of some saints, particularly Mother Teresa's thoughts. Although no human being is immune to suffering, the central thesis is that it is the shared experience of suffering that brings people together. In this regard, the Christian understanding of suffering is significant because it includes the fact that Christians never suffer alone. They have Christ who suffers with them and in that suffering, they can find joy.

Keywords: *Simone Weil, suffering, gravity, grace, joy, St. Mother Theresa*

Uvod

U životu nam nisu zajamčeni trajna sreća i radost i patnja je neizbježna za svakoga. Oduvijek je bilo teško dati odgovor na pitanje smisla ljudske patnje i čovjek neprestano traga za tim odgovorom. Egzistirajući u ovome svijetu, čovjek postaje podložan svojoj krhkosti. Već kao dijete može biti uskraćen za ljubav svojih roditelja, pa se nerijetko u tome (psihološki) pronalazi uzrok njegovih patnji i muka. Čovjek rijetko shvaća patnju kao dar, kao milost. Patnja baca u očaj i jad, koje prate neizbježna pitanja „zašto meni” ili „zašto ja”? Ona u čovjeku nerijetko izaziva depresiju, tjeskobu i on postaje zaokupljen svojom situacijom gledajući samo na svoju trenutnu nevolju. No, tjeskobu i depresiju ne treba nužno promatrati kao nešto negativno. Naime, trebali bismo ju shvaćati kao ono koje pokreće naše biće i nužno otvara pitanja o smislu trpljenja i patnje.¹

Ovim diplomskim radom, kroz lik i djelo filozofkinje i mističarke Simone Weil cilj nam je pokazati da iako je patnja neizbježna, čovjek može izbjeći zasigurno najgori mogući oblik proživljavanja patnje, a taj je da pati sam, odbačen, prezren, izoliran od drugih. To je osobito relevantno u današnje vrijeme kojim dominira individualizam, kada su mnogi osuđeni da pate sami. Naša je teza da je zajedničko iskustvo patnje ono koje povezuje ljude te da je kršćansko poimanje patnje u tom smislu iznimno vrijedno jer uključuje to da kršćani baš nikada ne pate sami. Oni imaju Krista koji pati zajedno s njima. U Kristu na poseban način duhovna tama i patnja mogu biti najučinkovitiji izričaj zajedništva Boga i čovjeka. To je ono što povezuje Weil s kršćanskom filozofijom patnje što ćemo u tri dijela ovoga rada pokušati i pokazati.

U prvom dijelu bit će ukratko prikazan život S. Weil prožet empatijom prema radničkoj klasi i žrtvama rata. U drugom dijelu rada prikazat ćemo bit njezina razumijevanja ljudska patnje kroz analizu pojmova koje koristi u svojoj literaturi, a to su „težina”, „razstvaranje”, te kroz analizu odnosa „težine” i milosti i razumijevanje obrata duše uslijed djelovanja Božje milosti. Sve nas to dovodi do trećeg dijela rada u kojem želimo pokazati sličnost kršćanskog razumijevanja patnje s razumijevanjem patnje S. Weil, točnije s poimanjem i proživljavanjem patnje kršćanskih svetaca od kojih izdvajamo Sv. Majku Tereziju.

¹ Nemoguće je iskusiti tjeskobu, ako u nama ne postoji nada. Odsutnost tjeskobe na zemlji, najveća je nesreća. Usp. F. HADJADJ, *Kad se sve tako ima raspasti. Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*, Zagreb, 2019., 21.

1. Život prožet empatijom prema radničkoj klasi i žrtvama rata

Simone Weil francuska je esejistica, filozofkinja, spisateljica, židovskoga podrijetla. Rođena je u Parizu 3. veljače 1909. godine. Odgojena je u duhu agnosticizma. Školovala se u licejima Fénelon (1920.-1924.), Victor Duruy (1924.-1925.) i liceju Hebriv IV. (1925.-1928.) prije nego je 1928. godine položila prijemni ispit i počela studirati na Ecole Normale Supérieure. S dvadeset i dvije godine postala je profesorica. Za vrijeme školovanja javno je iznosila svoje agnostičke i antireligiozne stavove, ali je pokazivala i veliko suosjećanje prema nesretnim ljudskim sudbinama Prvoga svjetskoga rata, primjerice odričući se hrane koju je potom slala onima koji su trpjeli uslijed ratnih razaranja.²

Povijest i sadašnjost bilježi brojne ljude koji su živjeli i koji žive za druge. Ipak, malo ih je, koji su bili poput Weil, čije je srce kucalo za cijeli svijet. Da bi se razumjela izvanrednost te empatije, koja će postati glavna značajka njezina života, valja imati na umu materijalni komfor i širinu duha, čime je kao dijete bila okružena. Do 26. godine života, Weil se uopće nije bavila teološkom problematikom. Bavila se više socijalnim problemima. Smatrala je da pitanje Božje egzistencije za čovjeka predstavlja nerješiv zadatak te da na zemlji ima toliko problema čije rješenje ne leži u rješenju Boga. Iako Boga kao filozofsko-teološki problem nije postavljala, ne znajući čak ni za Evanđelje, može se reći da je Weil već u vrijeme svojeg najranijeg djetinjstva, živjela po utjelovljenim riječima Isusa Krista. Isticala se kao vrlo inteligentna djevojka. U mladenačkoj dobi dolazila je u doticaj sa sindikalnim pokretima, ujedno smatrajući da se treba držati podalje od politike i političkih problema.³

Godine 1931. počinje raditi kao mlada učiteljica u mjestu Le Puy. Uz svoje nastavničke obveze, druži se s radnicima, pomaže im financijski, podržava štrajkove i solidarizira se s njima u radničkim demonstracijama pokazujući tako suosjećanje prema njima, ali ne samo izvanjski, kao predavač i organizator različitih akcija, nego i na način da je odlučila sama iskusiti radnički život zaposlivši se u jednoj tvornici. Te 1934. godine prihvatila je svu mukotrpnost radničkog položaja. Iskusila je glad, umor, otkaz, mučni rad na traci, tjeskobu nezaposlenosti. O tome donosi i potresno svjedočanstvo u svom *Tvorničkom dnevniku*. Kada je 1936. godine izbio građanski rat u Španjolskoj, Weil, tada angažirana u štrajkovima, nije oklijevala da otputuje na barcelonski front. No, njezina

² Usp. J. M. PERRIN, Predgovor, u: S. WEIL, *Iščekivanje Boga*, Zagreb, 1979., 6.

³ Usp. N. I. BAČIĆ, Implicitna religija Simone Weil, u: *Crkva u svijetu* 15(1980.)1, 43-44.

ratna avantura završila je brzo i na neočekivan način. Naime, opekla se vrućim uljem zbog čega je bila nesposobna da sudjeluje u ratnim operacijama, tako da su po nju došli roditelji i odveli ju u ožujku 1937. godine na oporavak u Švicarsku, a zatim na putovanje po Italiji. U Asizu je doživjela obraćenje kad je u crkvi Santa Maria degli Angeli osjetila potrebu da po prvi put klekne u crkvi.⁴

Djelomično oporavljena započinje raditi na liceju u Saint-Quentinu, ali se ubrzo ponovno razboljela te je bolovanje provodila s majkom u benediktinskoj opatiji u Solesmesu. Tamo je nazočila obredima Velikog tjedna, a nekoliko mjeseci kasnije imala je prvu mističnu viziju Krista. I sama je rekla: “Krist je sišao i obuzeo me!”⁵ Weil je tako osjetila plamen Božje ljubavi. Na jednom mjestu ona piše: „U tom nenadanom Kristovu zahvatu u moj život ni osjetila, ni mašta nisu imali nikakva udjela; samo sam kroz patnju osjetila prisutnost ljubavi koja je slična onoj koja se čita u osmijehu ljubljenoga lica.”⁶

Početak Drugog svjetskog rata, Weil živi u Marseilleu i u njezinim tekstovima vidljiva je promjena tematike, čak i stila pisanja. Velik dio njezinih spisa od tog perioda bio je posvećen religioznim osjećajima i mističnim doživljajima. Doduše, pojavljuju se i stare teme, a posebno nesreća radničke klase i promišljanja o tome kako bolje urediti društveni život.⁷ Najdragocjenije vrijeme posvetila je prevođenju Platona, pitagorejskim tekstovima koji su se pojavili pod naslovom *Intuitions pre-chretiennes (Prekršćanska naslućivanja)* i sastavljanju tekstova koji dijelom tvore knjigu *Iščekivanje Boga*. Intenzivno je sudjelovala i u pokretu kršćanskoga svjedočenja koji je tada u Francuskoj uzeo maha uz brojne druge pokrete.

Godine 1942. odlazi s roditeljima u New York, a potom dolazi u London. Nesretna sudbina drugih ljudi nešto je što ju toliko opsjedalo da je paraliziralo sve njezine sposobnosti. U jednom pismu ona navodi: „Nesreća širom zemaljske kugle opsjeda me i toliko paralizira sve moje sposobnosti; ja ne mogu ozdraviti i osloboditi se te opsjednutosti iako i sama zdušno ne sudjelujem u opasnosti i patnji. To je dakle uvjet da mogu raditi.”⁸ U Londonu je radila za Snage slobodne Francuske i nadala se da će se moći pridružiti partizanima u Francuskoj, a paralelno s tim je sudjelovala u razradi projekta o budućnosti Francuske nakon oslobođenja. Njezino zdravlje biva sve lošije tako da je

⁴ Usp. G. PETROVIĆ, *Simone Weil: U potrazi za slobodom*, u: S. WEIL, *Sloboda i tlačenje (i drugi eseji)*, Zagreb, 1979., 13-14.

⁵ Usp. J. M. PERRIN, Predgovor, 8.

⁶ Usp. N. I. BAČIĆ, *Implicitna religija Simone Weil*, 46.

⁷ Usp. *isto*, 14.

⁸ J. M. PERRIN, Predgovor, 10.

1943. godine smještena u sanatorij u Ashordu gdje je 24. kolovoza te iste godine i preminula.⁹

Prema novinskim izvještajima Weil je počinila samoubojstvo izgladnjivanjem. Međutim, ona nije potpuno prestala jesti, nego je svoje obroke ograničivala na količine koje su u to vrijeme po njezinom mišljenju bile dostupne građanima u okupiranoj zoni Francuske. To je bio njezin znak solidarnosti s izgladnjelim Francuzima.¹⁰ Usprkos dubokim vjerskim doživljajima, Weil je umrla nekrštena i crkveni prag je rijetko i vrlo teško prekoračivala. Zašto je tomu tako, ona odgovor pronalazi u dva osnovna razloga.

Prvi je bio društveni aspekt same Crkve, a drugi poštenje njezina intelektualnog stava koji se nije pomirio s pukim prihvaćanjem crkvenih dogmi bez njihova razumijevanja. Prema nekim autorima Weil je htjela ostati „individualist”.¹¹ Iako moglo bi se reći da je Weil duh kršćanstva nosila u sebi kroz čitav život. Posjedovala ga je iako nije bio ekspliciran u svojoj zaokruženoj cjelovitosti ni kroz odgoj, ni crkvene dogme, tako da ju je očito Bog svojom milošću obdario na poseban način. Sebe je doživljavala kao roba jer se dala solidarizirati s radnicima do granica fizičke i duševne iscrpljenosti.¹²

Korijen njezinih političkih zalaganja bila je sućut prema trpećima i potlačenima. Ona se nadala da će rješenje problema patnje pronaći u marksizmu kao opreci od buržoaskog svijeta nejednakosti i nepravde. Lijevo političko krilo vrlo ju je rano privuklo. Međutim, marksizam nije prošao njezin test istinitosti. Istinitost je u njezinoj misli bila „otjelovljenje“. „Otjelovljenje” za našu autoricu značilo bi vlastito uprisutnjenje u patnji drugih. Upravo tu leži cilj njezinih životnih i filozofskih nastojanja, a to je solidarnost u patnji s onima koji ne mogu pomoći sami sebi. Smatrala je da su radnici najugroženiji u tadašnjem društvu te bi ih trebalo staviti u središte društveno-političkog fokusa. Jednako tako isticala je da je potrebno filozofiju i politiku staviti u službu najmanjih, potlačenih, trpećih. Smisao filozofije i politike ona vidi u su-patnji koja otklanja patnju i pomaže žrtvi. Ponajviše zato što kapitalističko društvo nije uspjelo stvoriti sustav slobode i jednakosti, a ni marksizam nije uspio ostvariti svoje glavne težnje. U tom smislu Weil je smatrala da je za uspostavu takvog sustava slobode i jednakosti potrebna prethodna preobrazba proizvodnje i kulture.¹³

⁹ Usp. G. PETROVIĆ, *Simone Weil: U potrazi za slobodom*, 16.

¹⁰ Usp. *isto*, 16.

¹¹ *Isto*, 47.

¹² Usp. *isto*, 50.

¹³ A. VUČKOVIĆ, L. PISKAČ, Dosezi supatnje kod Simone Weil, u: *Crkva u svijetu* 54(2019.)4, 587 – 606., ovdje 596.

Weil je posebnu empatiju osjećala prema radnicima (i sama radeći u tvornici) te je uviđala veliku vrijednost fizičkoga rada. Ona ističe da je važno radnicima dati posrednike koji će im pozornost usmjeravati prema Bogu. Za nju to su sirovine i strojevi koje radnici koriste i koje je potrebno preobraziti u „zrcala svjetlosti”. Posebno ističe da je jedinstvena točka intelektualnog i fizičkog rada „kontemplacija koja nije rad”.¹⁴ Zato je prema Weil veliki zločin napad na pozornost radnika koji je vidljiv kod radnika koji npr. rade na traci zato što takav rad „prazni dušu od svega što nije u vezi s brzinom rada”.¹⁵

Prema tome, fizički rad za Weil je „poseban doticaj s ljepotom svijeta” toliko snažan „da mu nema ravna”.¹⁶ U tom kontekstu ona dodaje:

„To je golema povlastica koju je Bog namijenio svojim siromasima. Ali oni to gotovo nikad ne znaju. Nitko im to ne kaže. Oni to ne mogu primijetiti zbog pretjeranog umora, ubitačne brige za novcem te zbog nedostatka prave kulture. Bilo bi dovoljno tek malo promijeniti njihove uvjete života pa da im se otvori pristup izvjesnoj riznici.”¹⁷

Nesretna sudbina i iskustvo žrtava rata i radnika u tvornici pomoglo je Weil da razumije patnju tih ljudi, da suosjeća s njima te da promišlja o „težini” ljudske egzistencije. O fenomenu patnje naša autorica progovara na više mjesta, no ovdje ćemo se posebno osvrnuti na promišljanja u djelu *Težina i milost* u kojem autorica ističe važnost čovjekova unutarnjeg pročišćenja koje uključuje uklanjanje svakog oblika zavaravanja i opravdavanja, tako specifičnog u čovjekovom pokušaju da se nosi s patnjom. U djelu Weil ističe da je ljepota i sklad svijeta Božja slika, a zlo i smrt su „beščutna nužnost”. Temeljni zakon ovoga svijeta je „težina”.¹⁸

¹⁴ S. WEIL, *Sloboda i tlačenje*, 166.

¹⁵ *Isto*, 167. Čak štoviše, fizički rad za Weil treba biti „duhovno središte” društvenog života. (*Isto*, 174.)

¹⁶ S. WEIL, *Iščekivanje Boga*, 115.

¹⁷ *Isto*.

¹⁸ Uz to njezina najpoznatija djela su i *Ukorijenjenost*, *Spašena Venecija*, *Iščekivanje Boga*, *Sloboda i tlačenje*, i *Nadnaravna spoznaja*. *Nadnaravna spoznaja* sadrži bilješke S. Weil iz 1942. godine. To je niz natuknica i uglavnom ne čvrsto povezanih misli autorice, nakon obraćenja u Asizu 1937. godine. Veliki dio njezinih spisa od tada je posvećen opisu njezinih religioznih osjećaja i mističkih doživljaja, te se ona, ponesena transcendentnim nadahnućem, okreće razmišljanju o vječnim vrednotama koje iznosi u navedenom djelu. Kroz djelo *Ukorijenjenost* Weil analizira odnos pojedinca i zajednice, pri čemu se zadržava na pojmovima prava i obveze, koji pravu prethodi, nadređena mu je i relativizira ga. Između ostalog djelo govori o tome kako je uloga društvene zajednice da svojim članovima u sadašnjosti posreduje vrijednosti prikupljene u prošlosti i slutnje budućnosti. Osim navedenoga autorica govori i o čovjekovoj potrebi zadovoljavanja temeljnih potreba ljudske duše, a to su: red, sloboda, poslušnost, odgovornost, jednakost... Zahtjevi koje ona iznosi u toj knjizi učinili su se bitnima, osobito Albert Camusu, koji je smatrao da je bez njih nemoguće zamisliti „preporod Europe”. (S. WEIL, *Ukorijenjenost*, Zagreb, 2003., 20.). Tekstovi pod naslovom *Iščekivanje Boga* moglo bi se reći da su i najljepši tekstovi koje je ostavila autorica i nastali su na temelju dijaloga između Weil i svećenika J. M. Perrina koji ih je objavio. On je osmislio i

2. „Težina” ljudske egzistencije

„Težina” prema Weil je „deifugalna sila” koja potiče stvorenje da traži ono što će mu pomoći da opstane i raste. Psihološki, „težina se očituje kao potvrda i obnova našega „ja”, koje je skriveno u nutarnjim lažima, snovima i lažnim idealima kojima se služimo da bi učvrstili vlastito postojanje, suprotstavljajući se tako Bogu. Težina je sila stvaranja dok milost djeluje na način da nas „razstvara” i to je jedini put čovjekova spasenja i Božjeg približavanja nama kroz debeo sloj vremena i prostora.¹⁹ Weil će reći da „milost ne mijenja ništa u slijepim očima nužnosti i slučaja koji upravljaju ovim svijetom”. Da bi milost mogla djelovati potrebno je „razstvoriti se”, otvoriti se praznini.²⁰ Naravno čovjeku je moguće i potpuno se zatvoriti milosti jer ga teret „težine” na različite načine pritišće. No, ako čovjek ne prihvati to svjetlo koje mu je darovano, čini nepravdu sam sebi jer time odbija i poziv na spasenje.

2.1. Snaga milosti i smisao „razstvaranja”

Prema Weil Bog nam je dao milost da se možemo otvoriti njegovoj vječnoj ljubavi. Bog je iz ljubavi pristao da više ne bude sve kako bismo mi bili nešto.²¹ Stoga bi i mi trebali iz ljubavi pristati da postanemo ništa kako bi Bog ponovno postao sve. Upravo čovjekov „ja” je njegova najveća slabost.²² Čovjek mora u sebi uništiti svoje „ja”, mora se gol i bez ikakve dvojbe izložiti svim nedaćama života, prihvatiti i u sebi zaustaviti djelovanje mašte koja stalno pokušava „začepiti pukotine kroz koje prolazi milost”. To je poniznost koja prihvaća da budemo ništa. To upravo znači „razstvoriti se” kako kaže Weil.²³

Ljudsko „ja” treba se iznutra „ubiti ljubavlju”.²⁴ Kako? Ponajviše kroz molitvu jer prema Weil „moliti znači na neki način umrijeti”. Kroz istinsku molitvu pokore i predanja mi zapravo poništavamo sebe, umiremo sebi i živimo u Bogu, u toj Istini, Dobroti, Ljepoti prema kojoj bi se naša duša trebala usmjeravati. To je zapravo smisao „razstvaranja”, toga da se naš život sastoji od toga „da ne postojimo”. Na taj način „on koji nam daje

naslov koji je bio vrlo drag našoj autorici jer je u njemu vidjela sliku sluge koji bdije i iščekuje svog gospodara. (Usp. S. WEIL, *Iščekivanje Boga*, Zagreb, 2010., 5-6.)

¹⁹ S. WEIL, *Težina i milost*, Zagreb, 2004., 20-21.

²⁰ *Isto*, 27.

²¹ Usp. G. THIBON, Predgovor, u: S. WEIL, *Težina i milost*, 21-23.

²² Usp. S. WEIL, *Težina i milost*, 61-66.

²³ G. THIBON, Predgovor, 21.

²⁴ *Isto*, 22.

bitak ljubi u nama naš pristanak da ne postojimo”.²⁵ Stoga neizmjeno se čini važnim da „...nesreću, užas, ubitačan teret bijede i rada koji iscrpljuje, okrutnost, mučenja” shvatimo kao ljubav Božju. Odnosno da se to „Bog iz ljubavi povlači iz nas da bismo ga mogli ljubiti.”²⁶

Bog se na taj način odriče toga da bude sve, on postaje ne-bitak. Prema toj logici i mi se trebamo odreći toga da budemo nešto. „To je jedino dobro za nas”, reći će Weil.²⁷ Svakome od nas je dana prividna božanska narav, ne zato da bismo ju bolesno čuvali, nego da bismo je se odrekli, kao što se Bog odriče da bude sve radi nas. Mi zapravo „posjedujemo samo ono čega se odričemo” jer činjenica je da ono čega se ne odričemo to nam izmiče jer mi ništa ne posjedujemo što nije prošlo kroz Boga.”²⁸ Sva naša postignuća i dostignuća zapravo su prošla kroz Boga i samim time to nije naše. Posjedovati neko priznanje, možemo samo ako ga se odrekujemo, jer upravo odricanjem, poništavanjem sebe mi zapravo postajemo bliskiji Bogu, a onda i ono što je Njegovo može biti naše. Na taj način bivamo istinska slika Boga koji je onaj koji se odriče. Prema Weil, taj put okretanja naše duše, sva naša nastojanja trebaju ići prema „biti ništa”.²⁹

2.2. Patnja i „okret duše”

Weil će izvrsno primijetiti da se rađamo i živimo naopako, jer se zapravo rađamo i živimo u grijehu koji je „naopako okrenuta ljestvica vrijednosti”. Zato je važno preokrenuti se, obratiti se. Upravo to se događa i u Platonovoj špilji s onima kojima je potrebno oči duše okretati prema svjetlosti. Weil će reći da je ljudsko ja „samo sjena koju bacaju grijeh i zabluda kada zaustavljaju svjetlost Božju, ona sjena koju vidim kao biće”. Naravno, čovjek može živjeti u toj sjeni, Bog mu dopušta da živi i postoji izvan njega.³⁰

Međutim, na čovjeku je da ne prihvati tu mogućnost, da se okrene prema svjetlosti. Da neprestano bude budan i pozorno usmjeren prema svjetlosti. To upravo znači stalno sebe stavljati u zgrade tako da bismo mogli „vidjeti krajolik onakvim kakav je kad nisam tu...” Ako je naše „ja” stalno „tu” i ako smo njime opterećeni mi zapravo teško možemo

²⁵ „On vječno prosjači od nas život koji nam daje.” *Isto*, 67.

²⁶ *Isto*.

²⁷ *Isto*, 68.

²⁸ *Isto*, 69.

²⁹ *Isto*.

³⁰ *Isto*, 70.

primijetiti svjetlo, teško možemo doživjeti objekt jer se sve svodi na naše subjektivne potrebe i želje, ono što zapravo nije zbiljsko, što je laž i iluzija.³¹

Iako naše nastojanje može biti uzaludno, mukotrpno, često i završavati u očaju, ipak ako je ono lišeno lažne punine u nama koja nam može biti motiv, jedino takvo djelo može donijeti darove kada to možda više i ne očekujemo. Za Weil „sve što je bezvrijedno bježi od svjetlosti”.³² Drugim riječima, ono što je u našem životu vrijedno ne skriva se od svjetlosti, ono se otvara svjetlosti. Život u špiljskoj iluziji, život je u grijehu i predstavlja strah od te svjetlosti, od Boga. Grijeh je upravo posljedica našega straha od Boga, a ne posljedica želje da uživamo. Grijeh je posljedica toga što mi znamo da „Boga ne možemo vidjeti licem u lice, a da ne umremo, a umrijeti ne želimo.”³³ Zato ne samo da čovjeka svjetlost zasljepljuje nego ga i ranjava, oči se bune protiv nje. Put izbavljenja iz te špilje za njega je težak:

„Gledaj dakle, što bi im se dogodilo, kad bi se toga izbacili, odbacili okove i izliječili ludosti, ako bi im se prirodno ovako to događalo. Kad bi koji bio odvezan i prisiljen iznenada ustati, okretati vrat, stupati i gledati gore prema svjetlu, osjećao bi kod svega toga bol i radi blistanja svjetla ne bi mogao spoznati ono, od čega je do tada vidio sjenu...”³⁴

Napustiti život u takvoj stvarnosti nije jednostavno zato što osoba koja se naviknula na život u zabludi, u neznanju, vrlo teško može okrenuti prema istini, dobroti i ljepoti jer je takav ambijent za nju stran, nepoznat, drugim riječima ona radije odvrća svoj pogled od svjetla istine i vraća se u špilju. Ako bismo takvom čovjeku rekli da je cijeli život u špilji promatrao tlapnje, a da sad bolje vidi buduću da je nešto bliže bitku i „okrenut prema predmetima u kojima je više bitka”³⁵ on to ne bi htio priznati, čak i „ako bi ga se sililo, da gleda u samo svjetlo, boljele bi ga oči, okretao bi se prema onome što može gledati i mislio bi da je to zaista jasnije od onoga, što bi mu se pokazivalo...”³⁶

No kada bi se takvu osobu ipak uspjelo usmjeriti prema tom svjetlu istine „i kada bi već došao na svjetlo, zablještenim očima ne bi mogao vidjeti ništa od onoga čemu sada velimo, da je istinito.”³⁷ Navika življenja u laži, polulaži i općenito život koji je

³¹ *Isto*, 37.

³² *Isto*.

³³ *Isto*.

³⁴ PLATON, *Država*, Zagreb, 1997., 515c

³⁵ *Isto*, 515d

³⁶ *Isto*, 515e

³⁷ *Isto*, 516a

daleko od onoga koji ide prema izgradnji slobodnoga čovjeka, dovodi čovjeka do stanja u kojem njegovim životom dominiraju sjene, iluzije, a ne istina koja oslobađa.

Čovjek u špilji traga za idolatrijom. On želi ljubiti ljubavlju koja dušu štiti od rana, on ne ljubi ljubavlju koja računa na rane, jer je definitivno idolatrijska ljubav ona koja ne računa na rane, tako volimo nešto drugo, sigurno ne Boga. Težina egzistencije u špilji iluzija sprječava da se dogodi obrat ljudske duše sebi, odnosno istini, no on se realno može dogoditi i događa se, ali kao unutarnji proces. Prema tome ne može ga se izvanjski inducirati, ali je potrebno da čovjek bude pod utjecajem tih svjetlosnih zraka istine koje ga transcendiraju, ali su ujedno i čovjeku imanentne i na jedan čudesan način oslobađaju ga težine egzistencije i vode ga prema smislenom, sretnom životu u istini. Postoji samo jedan grijeh prema Weil, a to je „ne znati upijati svjetlost”.³⁸

Svi grijesi proizlaze upravo kada prestanemo upijati svjetlost koja prodire u špilju našega života, tada je moguće zlo neslućenih razmjera. Mnogo je toga što sprječava ljudskom klorofilu (srcu) da upija svjetlost, i kao što rastvorivši odjeću ne možemo uhvatiti vjetar oko svojih grudi, jednako tako ne možemo spriječiti različite loše misli, djela i propuste da djeluju na ljudsko srce, ali je njima potrebno reći jedno odlučno: „Ne!” Iako, to odlučno odbijanje zla ovisi o čovjeku, ono je i dar nevidljive, a ujedno i vidljive ljubavi kojoj smo se otvorili.

I tu treba razbiti još jednu iluziju suvremenog čovjeka koja počiva na potpuno suprotnim postavkama u smislu da se čovjeku od malih nogu želi usaditi to da je izvor njegova duhovnoga (i intelektualnoga) opstanka pa i prevladavanja patnje u njemu samome. Tako se razvija snažni individualizam, koji nema realno utemeljenje u stvarnosti jer prema Weil „izvor čovjekove duhovne snage je izvan njega, upravo kao i izvor tjelesne snage (hrana, disanje)”.³⁹

Dakle, čovjek mora okrenuti se od sebe drugome, osloboditi se od sebe samoga i to je čovjekova sudbina unutar kozmosa. Weil će reći da je to djelo milosti, koja „prodire u naše duše poput vode koja se provlači kroz Zemljine slojeve, ne mijenjajući im strukturu i čeka u tišini dok ne pristanemo da ponovno budemo Bog tj. da naša duša napravi taj preokret u smjeru istine onog što mi jesmo - slika Božja. Težina je sila stvaranja, a milost djeluje tako da nas „razstvara“ ili kako kaže Weil: „Svim naravnim duševnim stanjima upravljaju zakoni slični zakonima težine stvari. Jedina je iznimka milost.”⁴⁰

³⁸ S. WEIL, *Težina i milost*, 37.

³⁹ *Isto*.

⁴⁰ *Isto*, 35.

Iako se taj okret duše ne može izravno, mehanički izvanjski inducirati, to naravno ne znači da nije važno u kakvom društvenom ambijentu živimo kao što nije nevažno i kako se mi osobno odnosimo prema svemu tome. Weil nas tako podsjeća da je Bog iz ljubavi pristao da više ne bude sve, kako bismo mi bili nešto; mi iz ljubavi moramo pristati da budemo ništa kako bi Bog ponovno postao sve. Moramo dakle u sebi uništiti svoje „ja“, kako je prethodno rečeno „tu sjenu koju bacaju grijeh i zabluda, koja zaustavlja svjetlost Božju i koju mi smatramo bićem“. Izvan te posvemašnje poniznosti, tog bezuvjetnog prihvaćanja da budemo ništa, svaki oblik odvažnosti i žrtvovanja ostaje podložan težini i laži. Žrtvovati možemo samo sebe.”⁴¹

Možda je upravo na ovaj način Weil i najbolje opisala što je potrebno da bi ljudska duša učinila okret prema samoj sebi. Okretanje naše duše prema samoj sebi, onome što ona jest u svojoj biti događa se tako da naše ja ubijemo iznutra ljubavlju ili da dopustimo da ga ubiju patnja i poniženje. Da bi se naša duša obratila potrebna joj je praznina koju će ispuniti milost, a da bi nešto moglo ući u nas moramo biti goli jer „ništa ne može ući u nas ako nas oklop štiti u isti mah od povreda i od dubine koje nam povrede vraćaju“. Drugim riječima, da bi duša doživjela obrat, potreban joj je proces „razstvaranja“ koji nije plod naše volje, nego milosti.⁴²

Ljubav zahtijeva zbilju i dobro zrači spontano iz našega pokoravanja milosti zato Weil ističe da prema „dobru i zlu čovjek mora biti ravnodušan“, a to znači usmjeriti svoju pozornost i na jedno i na drugo. „Tada će dobro spontano prevladati“. Sabranost nas dovodi iznad toga da biramo između dobra i zla jer je svako kolebanje znak je da naše „dobro“ djelo u stvari nije do kraja čisto dobro djelo jer „svetac nema izbora da bi ostao čist i vjeran, on ne može postupiti drukčije; on ide prema dobru kao pčela prema cvijetu.“ Istinsko dobro se ne suprotstavlja zlu jer nije na istoj razini.⁴³

„Dobro transcendirava zlo i poništava ga“. Zlo zbog toga ne može ni oskrvniti dobro. Upravo duša koja teži tom čistom dobru, koja se u poniznosti ispraznila od sebe (svojih prohtjeva, želja...) rekli bismo da je to duša koja je doživjela okret u Platonovom smislu i koja je cjelovito oblikovana u dobroti, istini i ljepoti same stvarnosti bitka kojoj se tako „razstvorena“ vratila. To je onaj pravi život u istini za koji smo stvoreni, a za koji

⁴¹ G. THIBON, Predgovor, 21.

⁴² *Isto*, 23.

⁴³ *Isto*, 25.

se (pre)odgajamo u „težini” vlastite egzistencije uz pomoć milosti kojoj moramo otvoriti pukotine, a ponekad rekli bismo i kratere unutar našega bića.⁴⁴

Istinsko dobro nama dolazi izvana, nikada našim nastojanjem. Tako i „okret duše” nije nešto što mi sami iz sebe projiciramo nego nam poticaj dolazi izvana, jer „nikada ne možemo stvoriti nešto što bi bilo bolje od nas”.⁴⁵ Stoga mi možemo imati čitav niz nastojanja istinski usmjerenih prema dobru, no oni ne moraju odmah rezultirati dobrom, često su praćeni tugom i očajem i onda samo odjednom kada se najmanje nadamo dogodi se čudo, dogodi se dar, radost. No, to nastojanje je ključno u životu jer ono briše „tu lažnu puninu” u nama i bivamo ispunjeni božanskom prazninom koja je „punija od punine”.⁴⁶ Nakon što doživimo to istinsko, apsolutno dobro, kada ugledamo tu svjetlost dobra, naši susreti s varljivim i djelomičnim dobrima bivaju protkani hijerarhijskom sviješću o dobru, transcendentnošću gdje jasno razlikujemo apsolutno dobro od djelomičnih dobara.

Weil je poznavala i duboko osjećala „beznadnu udaljenost što dijeli spoznati od „spoznavati svojom dušom”, a jedini cilj njezina života bilo je ukidanje te udaljenosti. Naime približavanje spoznaje i „spoznaje našom dušom” zapravo bi značilo da se naša duša okrenula sebi, tako da je naša spoznaja uvijek povezana s istinom. Unutarnje pročišćenje je bitan preduvjet, a ono označava ne kako se obično misli tek izdizanje iznad razine običnoga svijeta, već upravo suprotno. „Težeći svom svojom dušom za čistim i apsolutnim Dobrom, postojanje kojega na zemlji ništa ne potvrđuje, ali ga ona osjeća istinitije od svega što postoji u njoj i oko nje, Weil vjeru u to savršeno biće želi postaviti na takav temelj koji nikakav udarac sudbine ili nesreće nikakav potres stvari ili duha ne bi mogao uzdrmati”.⁴⁷

⁴⁴ Postavlja se pitanje kako odgajati vlastitu dušu i duše drugih za obrat kada su „niske pobude jače od uzvišenih pobuda”. S pravom se Weil pita: kako energiju namijenjenu niskim pobudama prenijeti na uzvišene pobude?” S. WEIL, *Težina i milost*, 36.

⁴⁵ *Isto*, 81. Jedna od glavnih zaprjeka obrata duše, prema Platonu je obožavanje tzv. „velike zvijeri” koja predstavlja mišljenje i djelovanje u skladu s predrasudama i nekim nesvjesnim reakcijama gomile, na štetu osobnoga traganja za istinom i dobrotom. Čovjek prema Weil ne može biti sebičan zato što on sebe ne može jednostavno uzeti kao svrhu. On jedino kao svrhu može uzeti zajednicu. „Zajednica je predmet svakakvih idolatrija, upravo nas ona prikiva za zemlju”. U tom smislu za Weil, kao i za Platona društvo često može biti špilja, a izlazak iz te špilje zahtjeva samoću. Čovjek je sposoban izdići se iznad tog društvenog, ako je u stanju da „pronikne bit transcendentnog, nadnaravnog, istinski duhovnog”. U protivnom, čovjek ostaje zatočenik društvenoga, te „velike zvijeri” kojoj se pokorava u špilji vlastita života, pokoravanje čemu dakako Weil razlikuje od ukorijenjenosti, tj. poštovanju tradicije koja je vrlo važna u odgoju jer poručuje životni smisao. „Društvena zvijer” lako je moguće prepoznati ukoliko je čovjek „drukčijega duha, Kristova duha.” Tu zvijer lako je prepoznati „po duhu oholosti, objesti, dokazivanja, spektakla jer jedino što toj zvijeri nedostaje jest poniznost. *Isto*, 199-204.; I. RAGUŽ, *Razgovori s prijateljicama. Etty – Rachel – Simone*, Đakovo, 2019., 124.

⁴⁶ S. WEIL, *Težina i milost*, 81.

⁴⁷ G. THIBON, Predgovor, 6.

Možda je upravo to ono što najviše povezuje Platona i Weil, a to je težnja za apsolutnim i čistim dobrom, koje nije od ovoga svijeta, kao što nije ni naša duša, koja je izvorno od Boga u kojem je Istina i koju ništa ovosvjetsko ne može pokolebati. Čovjek je od Boga, a to znači da nosi njegov otisak, ali i to da se odvojio od toga istoga Boga. To upravo znači „egzistirati”. Dakako, takvo shvaćanje Boga ne nalazimo kod Platona, ali često u njegovoj filozofiji susrećemo naglašavanje važnosti transcendencije što Platona upravo povezuje s kršćanskom filozofijom. Špilja simbolizira ovaj zaposleni svijet iz kojega naša duša treba pobjeći da bi kontemplirala pravi svijet ideja. Svijetu fizičkoga rada koji se vrti oko koristi i dobiti cilj ne treba biti kruh, nego, kako kaže Weil „poezija”. Zatočenicima u špilji rada potrebna je „svjetlost vječnosti” i samo „religija može biti izvor te poezije”. Upravo ravno ropstvu je raditi bez poezije, bez toga „svjetla vječnosti”, odnosno bez religije. No taj rad prati i umor, a to je upravo prolaženje kroz smrt koje rađa glad i žeđ.⁴⁸

Da bi se ostvarilo okretanje vlastite duše sebi nije dovoljna samo volja, nego je osobito važno i djelovanje. Weil smatra da svako savršeno čisto djelovanje „izmiče volji”. Čovjek kada čini dobro ne čini dobro za Boga, niti Bogu nego to čini u Bogu. Život u Istini, Dobroti nužno vodi prema djelima koja su dobra i istinita. „Neprijeporna i čista istina, ljepota i dobro vrijednosti su koje ljudsko biće ostvaruje u svom djelovanju na jedan jedini način, punom usredotočenošću na predmet.”⁴⁹

No ta zbilja nerijetko ispunjena gorčinom, patnjom, nasiljem. U tom smislu važno je prihvaćanje te gorčine zbilje. I kada nas netko povrijedi valja misliti da nam je otkrio našu pravu metafizičku situiranost, a ne da nas je ponizio, kao što se to obično danas shvaća pa odgajamo po principu „oko za oko” i „zub za zub” što se percipira kao nužno za naš rast. No što zapravo dobijemo time što smo se drugome osvetili i načinili mu zlo? Osjećamo da rastemo, no to je samo privid jer smo samo popunili prazninu u nama stvorivši je u drugome.

Ta silina težnja za ravnotežom koju neminovno prati razočarenje zapravo je slabljenje i rasipanje naše životne energije. Tako se nameću očekivanja, projekcije koje nerijetko razočaraju gdje mislimo da nam ljudi duguju ono što mi mislimo da će nam dati. No, potrebno je samo oprostiti im taj dug i prihvatiti da su drugačiji od onoga kako smo ih zamišljali. Izvor našega razočarenja nisu ljudi, nego upravo naša očekivanja, projekcije koje vezujemo uz njih. Zbog toga, znati znači oprostiti. Ne trebamo uvijek dobiti onoliko

⁴⁸ S. WEIL, *Težina i milost*, 80.

⁴⁹ *Isto*, 157.

koliko dajemo. U sebi i drugima trebali bismo potiskivati tu potrebu jer tako „ostavljamo prazninu, događa se nešto poput hvatanja zraka, i tada dobivamo nadnaravnu nagradu”, jer „prihvatiti prazninu u sebi – to je nadnaravno”, kako primjećuje Weil. Naime, ljudi često žele biti suci drugima. No, kao što si čovjek sudi po Bogu, tako bi i mi trebali „biti vaga”. Stoga je važno da budemo slika suca koji ne sudi, ali koji je slika punine pravednosti pred čijim svjetlom osoba sama sebi sudi. To nužno uključuje strpljivost.⁵⁰

Biti strpljiv znači ponajprije biti strpljiv sam sa sobom nakon svih svojih neuspjeha, padova koji su uzrokovali patnju. Jedino tako možemo biti strpljivi s drugima. Strpljenje je usko povezano s predanjem Božjoj providnosti, gdje čovjek kroz pogriješke, nevolje, padove vidi Božju volju kojoj se predaje u vjeri i nadi da ga Bog kušnjama želi približiti sebi. Strpljivost nije pasivan stav čekanja da se osoba obrati ukoliko je krenula u lošem smjeru, to je stav hrabrenja, bodrenja, molitve i predanja Bogu.

Čovjek treba biti ponizan u čekanju. Job je primjer takvog strpljivog i poniznog čovjeka koji pati, ali kojega Bog u konačnici nagrađuje zbog vjernosti.⁵¹ Naime, Bog spašava kroz patnju, ona je sredstvo spasenja. Patnja pomaže čovjeku da bude ponizan.⁵² U tom smislu Weil primjećuje: „Bog strpljivo čeka da ja napokon pristanem da ga volim. Bog čeka poput prosjaka koji stoji, nepokretan i tih, pred nekim tko će mu dati komad kruha. Vrijeme je to čekanje. Vrijeme je očekivanje Boga koji prosi našu ljubav. Zvijezde, planine, more sve što nam govori o vremenu nosi nam Božju usrdnu molbu. Poniznost u čekanju čini nas sličnima Bogu.”⁵³

Stoga, potpuno je pogriješno, kako ju Weil zanimljivo naziva, „maštom popunjivačicom” na različite načine pokušavati umanjiti ljudsku patnju, a to čovjek čini ukoliko nema dodira sa zbiljom.⁵⁴ Treba očekivati da će ljudski čini ovisiti o „težini” osim ako se ne umiješa nadnaravno (milost). „Težina”, koja se u ljudskom životu manifestira i kao patnja nešto je neizbježno i da bi se ona mogla svladati čovjeku je, ako što je rečeno, potrebna milost kojoj trebamo dopustiti da djeluje u nama. Drugim riječima, prema Weil, kontraproduktivno bi bilo pokušavati smanjiti „težinu”, gorčinu jer tada se dovodimo u opasnost da dovedemo u pitanje snagu i čistoću prihvaćanja. Zato je potrebno voljeti svoju bijedu jer je bijeda ono zbiljsko. Ako imamo osjećaj za bijedu i patnju imamo

⁵⁰ *Isto*, 130.

⁵¹ Usp. M. VUGDELIJA, Job i problemi patnje, u: *Bogoslovska smotra* 64(1994.)1., 219-248., ovdje 220.

⁵² Usp. A. LOVRINČEVIĆ, Knjiga o Jobu. Patnja nedužnog, u: *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih* 32 (2010.)2., 139-156., ovdje 152.

⁵³ S. WEIL, *Nadnaravna spoznaja*, Zagreb, 2000., 70.

⁵⁴ S. WEIL, *Težina i milost*, 51.

osjećaj za zbilju. Kršćanstvo je veliko po tome što ne traži nadnaravni lijek protiv patnje, nego nadnaravno iskustvo patnje. Zato je važno da ne izbjegavamo patnju, nego da pazimo da nas ona ne pokvari, da joj upravo damo priliku da nas oblikuje. No jednako tako važno je da imamo i „predodžbu punine radosti” življenja jer Weil će reći da su „patnja u nesreći i sućut prema drugome to čistiji i dublji što imamo bolju predodžbu punine radosti”. Može se reći da je ljubav prema Bogu čista onda kad radost i patnja u čovjeku pobuđuju jednaku zahvalnost.⁵⁵

⁵⁵ *Isto*, 40.

3. Radost u patnji

U kršćanstvu patnja nije gubitak, ukoliko imamo na umu Kristovu smrt i uskrsnuće. U Novom zavjetu nailazimo na Isusa – Patnika, koji je postao svemu jednak čovjeku, osim u grijehu. Krist mora proći kroz patnju, koja je sastavni dio čovjekove grešnosti. Novi zavjet stoga povezuje svaku patnju čovjeka s patnjom Krista – Pravednika. Patnja može biti tjelesna i duhovna. Krist je osjetio tjelesnu patnju kroz bičevanje, stavljanje trnove krune, razapinjanje na križ. Osjetio je moralnu i duhovnu patnju kroz napuštenost, nepravdu, izdaju, osudu tako da na raspetom Kristu nije ostalo ništa osim grijeha koji u njemu umiru. Na njemu leži prokletstvo svih ljudi i predan je na milost i nemilost moći grijeha. U tom zbivanju na vidjelo dolazi Božja ljubav prema ljudima. Krist na križu je dar u kojemu Bog dariva sebe ljudima.⁵⁶

3.1. Kršćansko poimanje patnje

Isus je istinski ušao u srž ljudske patnje. Zato će papa Benedikt XVI. reći da nije slučajno da je najteže izudarani čovjek, najveći patnik, Isus iz Nazareta, bio i ostao objaviteljem.⁵⁷ Patnja i čovjeku daje povlasticu jer njome bivamo u mogućnosti biti u odnosu, ljubavi između Oca i Sina.⁵⁸ No, mi ljudi moramo „prihvaćati dane koje smatramo nesretnima jer oni imaju smisla u Božjim očima, oni našu dušu prizivaju, usmjeravaju na Boga”.⁵⁹ Iako u iskustvu patnje nije uvijek jednostavno osjetiti bliskost s Bogom, čovjeku je moguće predanje i prihvaćanje.

To je veliki iskorak u ophođenju prema patnji i predstavlja izraz dubokog povjerenja u Boga, gdje čovjek od sebe ne očekuje ništa, a od Boga sve i njemu se potpuno predaje.⁶⁰ Tako Emmanuel Mounier u jednom pismu svojoj supruzi, govoreći o sudbini njihove teško bolesne kćerke piše:

„Ali ako nama preostaje samo patnja nećemo izdržati i možda ne ćemo moći dati ono što se od nas traži. Nemojmo od jutra do večeri misliti na to zlo kao na nešto što nam je oduzeto, nego na nešto što darujemo kako ne bismo ništa skrivili tom malom Kristu među nama, ostavljajući ga da radi sam s Kristom. Ne želim da izgubimo ove dane, jer ćemo zaboraviti što oni stvarno jesu: dani puni skrivene milosti.”⁶¹

⁵⁶ Usp. A. SCHNEIDER, *Kristologija*, Zagreb, 2008., 55-60.

⁵⁷ Usp. J. RATZINGER, *Osloboditi slobodu. Kršćani pred izazovima suvremenog društva i politike*, Split, 2019., 19-24.

⁵⁸ Usp. S. WEIL, *Iščekivanje Boga*, 112.

⁵⁹ S. BABIĆ, *Razmišljanja o Bogu i patnji*, Zagreb, 2004., 84.

⁶⁰ Usp. H. KÜNG, *Bog i patnja*, Zagreb, 1979., 36.

⁶¹ E. MOUNIER, *Pisma o boli*, Zagreb, 2006., 50-51.

Spremnost na prihvaćanje patnje kao puta vlastite svetosti oslikao je i Sv. Pavao (2 Kor 12, 9-10) : „Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje. Najradije ću se dakle još više hvaliti svojim slabostima da se nastani u meni snaga Kristova. Zato uživam u slabostima, uvredama, poteškoćama, progonstvima, tjeskobama poradi Krista. Jer kad sam slab, onda sam jak.”

U trenutcima patnje, čovjek postaje svjestan svoje malenosti i teži za nečim višim, za nečim što će mu dati slobodu i mogućnost prevladavanja poteškoća i patnje. On se nada da će pronaći nekoga tko će ga podići iz te patnje. Čovjek postaje svjestan Božje prisutnosti koja ga izdiže iz blata u koje je uronio.⁶² Ivan Pavao II. naglašava da ljudska patnja u sebi predstavlja svijet koji postoji zajedno s čovjekom. Čovjek kao pojedinac je dio toga „svijeta”, on jest taj patnički „svijet”. Tako oni koji pate postaju međusobno povezani kušnjama, brigama i bolima.⁶³ Zajedno pate i pate s Kristom.

U kršćanstvu patnja je poziv za nadilaženjem samoga sebe. Podnošenje patnje postaje smisao: ona je žrtva iz ljubavi jer samo ljubav daje smisao patnji.⁶⁴ Patnja nema posljednju riječ. Posljednje stvari čovjekova života na zemlji, tako i patnja, zapravo su tek ulazna vrata u vječno kraljevstvo Božje. Ta perspektiva vječnosti omogućuje čovjeku da životne patnje i muke gleda kroz prizmu radosti, nade, zadovoljstva i sreće. Bog Isusa Krista stoga je sagradio mostove nastojeći nadići beskonačnu distancu koja dijeli Stvoritelja od stvorenja (što jedino Bog može) u iskustvu patnje.

U patnji i trpljenju jasno se otkriva moć Boga koji nadilazi našu slabost i našu patnju. Zahvaljujući Isusu, patnja nevinih postala je spasonosna.⁶⁵ To shvaća samo onaj tko tajnu patnje nevinih promatra očima vjere. Kršćanin postaje Božji suradnik kada prihvaća patnju i slobodno može reći sa Sv. Pavlom (Kol 1, 24): „Radujem se sada dok trpim za vas i u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu”. Na takav način, svaki vjernik solidarizira se s Kristom. U otajstvu Krista, odnosno u patnji, tajna ljudske boli nalazi odgovor. Jedino ako imamo pred sobom sliku raspetog Krista, shvatit ćemo da patnja nije samo gubitak. Mounier tako lijepo prikazuje cilj Velikoga petka: „Nikakvu svjetlost ne možemo doživjeti bez te noći. Krist je u jednoj noći tjeskobe i sumnji iskusio te uzeo na sebe, sve naše tamne noći.”⁶⁶

⁶² Usp. S. BABIĆ, *Razmišljanja o Bogu i patnji*, 84.

⁶³ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje. Salvifici Doloris*, Zagreb, 1985., br. 8-12

⁶⁴ Usp. J. RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo*, Zagreb, 2017., 291.

⁶⁵ Usp. T. RADIONOV, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu, u: *Obnovljeni život* 72(2017.)4., 517-528., ovdje 518.

⁶⁶ E. MOUNIER, *Pisma o boli*, 40.

Bog dopušta da njegova ljubljena djeca pate jer su patnje očito izvor neprolaznih, vječnih dobara, kako za osobu pogođenu patnjama tako i za zajednicu. Stoga patnja nevinih ne bi smjela biti za kršćanina apsurd.⁶⁷ Spasitelj je čovjek koga pokazuje Pilat, ranjiv, izbičevan, ismijan. Tako dolazimo do toga da prava veličina nije u moći, nego u krik, prinošenju bića iako živimo u vremenu u kojem čovjek, izmišlja svoje evanđelje, a time i slika patnje biva iskrivljena, negativna.⁶⁸

Moglo bi se reći da milosna asimilacija Kristove patnje s ljudskom patnjom preoblikuje iskustvo patnje koje kasnije postaje izvor radosti i upravo ta Božja supatnja s nama ljudima znak je neslomljiva zajedništva Boga i čovjeka. Na taj način vidimo da je razumijevanje patnje kod Weil blisko kršćanskom poimanju patnje. Kroz Kristovo iskustvo napuštenosti, autentičan odnos s Bogom postaje moguć za druge ljude kada njihova duša pati zbog osjećaja napuštenosti od Boga.⁶⁹ Prema Weil distanca je zapravo samo odvojenost za one koji vole. Bog nikada ne može biti savršeno prisutan u našem životu, ali može biti savršeno odsutan. Osjećaj te odsutnosti, življenje u toj odsutnosti zapravo je jedina mogućnost savršenstva za nas. Zbog toga je križ naša jedina nada.

„Istina kršćanskog života”, znači biti „sretan u nadi”, podnositi najveću bol, a biti radostan.⁷⁰ Današnji čovjek bježi od patnje, on nastoji ublažiti žalac patnje tako što ju neutralizira stavljajući ju u ravnotežu koja je nezbiljska.⁷¹ Naime, svijet je pun apsurd i proturječnosti tako da težiti nekoj savršenoj ravnoteži zapravo je utopijsko nastojanje. Čovjek stalno ima potrebu da „bude nagrađen“ da dobije barem onoliko koliko i daje. No to je zapravo i najveća mana jer je našoj duši potrebna ta praznina da bi ju mogla ispuniti nadnaravna milost koja nas mijenja.⁷² „Voljeti istinu znači trpjeti prazninu”, prihvatiti samu smrt. Zato je potrebno otvoriti se toj praznini. U tom smislu jedan od najvećih neprijatelja tih praznina u ljudskoj duši jest spomenuta „mašta popunjivačica” koja ih na različite načine nastoji popuniti i time zapravo sprječava da kroz te pukotine prodre Božja milost u ljudsku dušu.⁷³

⁶⁷ M. PERKOVIĆ, Pred tajnom patnje nevinih, u: *Vrhbosnensia: časopis za teološka i međureligijska pitanja* 18(2014)2, 349-368, ovdje 356.

⁶⁸ Usp. F. HADJADI, *Kad se sve tako ima raspasti. Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*, 59-64.

⁶⁹ J.-P. FORTIN, At Pains Following and Serving God: A Contemporary Theology of Joy in Suffering, u: *The Heythrop Journal* 62(2021.)3, 574-585., ovdje 579.

⁷⁰ S. WEIL, *Nadnaravna spoznaja*, 21. Vidi: I. RAGUŽ, *Ite ad Joseph. Teološka razmatranja o sv. Josipu*, Đakovo, 2021., 120.

⁷¹ S. WEIL, *Težina i milost*, 41.

⁷² *Isto*, 44.

⁷³ *Isto*, 51. I. RAGUŽ, *Razgovori s prijateljicama. Etty – Rachel – Simone*, 162.

Svaka praznina koju čovjek ne prihvati pobuđuje u njemu mržnju, ljutnju i gorčinu, a zlo kao takvo uspostavlja ravnotežu za koju mislimo da nam je potrebna. Tu prazninu ljudske egzistencije nije dobro da uvijek ispunjava utjeha jer ljubav nije utjeha, ona je svjetlost po kojoj razumijevamo zbilju ovoga svijeta. Zato je važno shvatiti da vanjska zbilja koju je stvorila naša navezanost na stvari u stvari i nije prava zbilja. To je zbilja našega „ja” koju smo prenijeli na stvari. Da to nije zbilja primjećujemo tek kad se oslobodimo te navezanosti. Usmjeravati dušu tako da ne želi da ono što volimo bude besmrtno u smislu ovozemaljskih stvari. Ukoliko želimo živjeti u stvarnosti, u istini, važno je da naučimo umrijeti.

Samo onaj tko je doživio puninu radosti u Istini i Bogu, tko je ugledao zrake te svjetlosti može na ispravan način razumjeti patnju, nesreću, bolest, u konačnici smrt. Za tu osobu patnja i smrt nisu nešto loše i negativno, nego nešto što ih proslavlja, što ih izjednačava s Bogom, tako da te osobe nemaju strah od patnje i smrti. Bog čovjeku šalje patnju da ga nauči da je čovjek u stvari ništa. „Kad bih pomislila da mi Bog šalje patnju činom svoje volje i za moje dobro, mislila bih da sam nešto, a zaboravila bih na ono najvažnije čemu ona služi, a to je da me nauči da sam ništa.”⁷⁴ Weil želi reći da patnju ne treba objašnjavati, nju jednostavno treba živjeti i prihvaćati. Drugim riječima potrebno je nasljedovati Kristov život, a to se odnosi i na Kristovu napuštenost od Boga. U tom kontekstu biva bliska brojnim kršćanskim svecima za koje je Kristova patnja na križu bila izvor života i radosti. Njezina promišljanja srodna su mislima Sv. Majke Terezije koja je osjećala duhovnu pustoš kao „izvor radosnoga služenja drugima” pronalazeći Isusa Krista u ljudima koji su bili u potrebi.⁷⁵

Ta radost je zapravo, radost intimnog odnosa s Kristom u kojem Kristova otkupiteljska moć učinkovito preobražava cijelu osobu. U toj radosti Majka Terezija je kroz pomoć siromašnima prigrllila svoje duhovno siromaštvo. Ona je zapravo shvatila da njoj siromasi daju puno više nego što ona realno može dati njima jer oni njoj daju mogućnost da ona „ljubi Boga u njima”.⁷⁶ Da bi mogla pomagati onima koji su u potrebi Majka Terezija je bila spremna žrtvovati svoje osobno spasenje i izdržati duhovnu pustoš.

⁷⁴ S. WEIL, *Težina i milost*, 148.

⁷⁵ J.-P. FORTIN, *At Pains Following and Serving God: A Contemporary Theology of Joy in Suffering*, 576.

⁷⁶ B. KOLODIJEVICHUK (prir.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog. Put do prisnijeg sjedinjenja s Bogom i veće ljubavi za druge*, Split, 2010., 24.

3.2. O duhovnom siromaštvu Sv. Majke Terezije

Iako kršćani u patnji pronalaze radost, to ne znači da je namjerna ili nenamjerna patnja nešto što bi se tom radošću moglo opravdati. Zapravo radost kroz patnju predstavlja temelj za uspješno prevladavanje patnje na temeljima Kristova uskrsnuća.⁷⁷ Kršćanska radost je oblik osobnoga zajedništva s Kristom jer On otkupljuje čovjeka. Na taj način ljudska patnja postaje sredstvo kojim ostvarujemo iskustvo istinske i trajne radosti jer zahvaljujući Božjoj milosti participiramo u Kristovoj otkupiteljskoj patnji. Subjektivni osjećaj napuštenosti od Boga, duhovne pustoši, tame ne proizlazi samo iz toga da čovjek namjerno nešto krivo čini u odnosu s Bogom. Naprotiv, takva iskustva mogu biti očiti znak kenoze po kojoj se ljudska osoba ispraznila od požuda, strasti i različitih dispozicija i koja pozdravlja život kao oblik sudjelovanja u Bogu. Bog koji pati na taj način pati zajedno s ljudskim bićima i s njima dijeli svoju vječnu radost.⁷⁸

Toga je bila svjesna Sv. Majka Terezija koja se poistovjećivala sa životom, boli i patnjom siromaha. Ako bi se njezin život pokušalo nekako sažeti, to bi se moglo u dvije riječi: Bog i ljubav. Bog je preko Majke Terezije učinio mnoga dobra djela, a izvanjski dokaz toga je i Nobelova nagrada za mir koju je dobila 1979. godine. Ova utemeljiteljica *Družbe sestara misionarki ljubavi* smatrala je da svaki čovjek treba biti „misionar ljubavi”. Glavni izvor njezine odlučnosti i predanosti drugima bila je vjera. Svojim životom jednostavno je izražavala ono u što je vjerovala. Započevši svoje poslanje osjetila je svu tamu stvarnosti koje su doživjeli i oni kojima je služila, osjećaj da Bog više nije prisutan. Ostala je ipak duboko sjedinjena s Bogom i u svom životu prepoznavala trag Božjih ruku. Upravo to ju je činilo hrabrom unatoč svim patnjama i teškoćama koje su joj dolazile ususret. Vjerovala je da Bog u svojoj ljubavi može učiniti velika djela. Bez obzira koliko zahtjevno bilo, ostala je nepokolebljiva, spokojna i radosna.⁷⁹

Moglo bi se reći da je Majka Terezija u pravom smislu te riječi proživljavala „težinu”, „razstvaranje”, okretanje vlastite duše prema svjetlosti uslijed djelovanja Božje milosti, drugim riječima sve ono što je i Weil proživljavala i prikazala u svojoj filozofiji patnje. Majka Terezija je u pravom smislu te riječi proživljavala poništavanje vlastitoga „ja” i pomirila se sa stanjem svoje trajne nutarnje tame s kojom se morala nositi. Bog joj

⁷⁷ J.-P. FORTIN, *At Pains Following and Serving God: A Contemporary Theology of Joy in Suffering*, 584.

⁷⁸ *Isto*, 585.

⁷⁹ Usp. B. KOLODIJCHUK (prir.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog*, Split, 2010., 7-12.

je oduzeo „svaku naravnu i nadnaravnu potporu: njezina je izolacija bila tako potpuna da ju je mogla usporediti jedino s paklom.”⁸⁰

U jednom pismu ona piše: „Nemam ništa – budući da nemam Njega – kojega moje srce i duša čeznu posjedovati. Osamljenost je golema. Ni iznutra ni izvana ne nalazim nikoga kome bih se obratila. – Oduzeo mi je ne samo duhovnu, već čak i ljudsku pomoć.”⁸¹ Na drugom mjestu slično ističe:

„U mojem srcu nema vjere - nema ljubavi - nema pouzdanja a toliko je boli – boli čežnje, boli neželjenosti. Čeznem za Bogom svim silama svoje duše, a opet među nama postoji stravična odijeljenost. Više ne molim. Moja duša nije jedno s Tobom. Kako li su samo prisne te riječi, a opet toliko prazne jer me ostavljaju daleko od Tebe.”⁸²

Majka Terezija je govorila da je „savršeno sretna biti nitko čak i za Boga.”⁸³ O iskustvu toga da ju je Bog napustio ovako piše:

„Gospodine, Bože moj tko sam ja da me napuštaš? Dijete Tvoje ljubavi – a sada postalo kao najomraženije – ono koje si odbacio kao neželjeno – neljubljeno. Zazivam, prijanjam, čeznem – ali Nitko ne odgovara – nema Nikoga uza kog bih prionula – ne, Nikoga, Sama. Tama je bila toliko tamna – a ja sam sama. Neželjena, napuštena. Osamljenost srca koje žudi za ljubavlju nepodnošljiva je. – Gdje je moja vjera? – Čak i duboko dolje u nutrini, nema ničega osim praznine i tame.”⁸⁴

Tama je bila veza preko koje se Majka Terezija na poseban način sjedinjivala s Kristom. „Krist je dopustio da proživljava njegovu agoniju i budući da je to bila njegova agonija s radošću ju je prihvatila.”⁸⁵ Na jedinim duhovnim vježbama u svojevrsnoj molitvi Kristu ona kaže: „Ne obaziri se na moje osjećaje. – Ne obaziri se čak ni na moju bol. Ako moja odijeljenost od tebe – druge dovodi k Tebi - te Ti njihova ljubav i društvo donose radost i zadovoljstvo, tada Isuse spremna sam trpjeti sve što trpim...”⁸⁶

Majka Terezija je proživljavala tamnu noć koju poznaju mnogi učitelji duhovnog života i takvo duhovno stanje je moguće podnositi jedino „sigurnošću Božje skrivene prisutnosti te u jedinstvu s Kristom koji je u svojoj mucii morao podnijeti teret i tamu

⁸⁰ B. KOLODIEJCHUK (prir.), *Dođi budi moje svjetlo. Privatna pisma „svetice iz Calcutte”*, Split, 2012., 296.

⁸¹ *Isto*.

⁸² *Isto*, 232.

⁸³ *Isto*, 206.

⁸⁴ *Isto*, 225.

⁸⁵ *Isto*, 259.

⁸⁶ *Isto*, 233.

grješnoga svijeta za naše spasenje. Siguran znak Božje skrivene prisutnosti u toj tami jest žeđ za Bogom, čežnja za makar zrakom njegove svjetlosti.”⁸⁷ Naime ne može netko čeznuti za Bogom, a da Bog nije prisutan u srcu te osobe. Jedini odgovor na to je predanje Bogu i prihvaćanje patnje.

Slično kao Weil, Majka Terezija govori o Bogu kao istini, radosti, svjetlu...Nikakvo trpljenje ili poteškoća ne može potkopati njezinu misao da „Bog jest ljubav”, da sve što čini u konačnici je za neko dobro. Živjela je u uvjerenju da svi ljudi duboko u srcu, vjeruju u Boga. Postoji čežnja u nama za Bogom. Ta čežnja može se i ne priznati ali ona uvijek nadvlada ljudsko srce.⁸⁸ Bog se nikome ne nameće, no odgovor bića trebao bi biti pun ljubavi i povjerenja. Tvrdila je da smo mi „stvoreni za veće stvari”, a to je da ljubimo i budemo ljubljani.⁸⁹ Svaka osoba je pozvana da širi tu ljubav.

U tom smislu, baš kao i Weil, ona naglašava važnost molitve i kako samo u molitvi možemo susresti Boga, kojem daje mnoštvo naziva: sveprisutan, Tvorac života, Otac koji ljubi, milosrdni Otac, radost... Stvorio nas je iz ljubavi, da ljubimo i budemo ljubljani. Za molitvu je nužna tišina, tako će Majka Terezija reći: „Plod tišine je molitva, plod molitve je vjera, plod vjere je ljubav, plod ljubavi je služenje, plod služenja je mir.” Smatra kako „u tišini srca Bog govori”.⁹⁰ Tišina srca potrebna je kao i tišina uma, očiju, dodira. Ako nemamo tu tišinu, možemo izgovarati molitve, ali one ne će dolaziti iz našeg srca. Tu tišinu možemo postići samo čistoćom srca i žrtvom.

Ne može biti prave tišine u srcu ako ne opraštamo.⁹¹ Zbog toga i molimo u molitvi Gospodnjoj: „otпусти nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim!” Da bismo mogli isprazniti svoje srce onim što nas opterećuje što je nalik na „težinu” i da bi milost mogla ući i djelovati u nama, moramo se „osloboditi svega što je u nama nalik na težinu”. Sve to možemo uz pomoć milosti, damo li joj prostora da djeluje. Za to je nužna tišina (Weil će reći pozornost) da bismo spoznali ono što nam Bog želi poručiti da bismo se sjedinili s njime. Znakovite su i riječi Majke Terezije da „prazno srce Bog ispunja.” Slično kao i Weil, Majka Terezija želi reći da se ljudsko srce treba očistiti od svih natruha oholosti, zavisti, ogorčenosti, jer jedino tako ono može biti otvoreno za Božju milost.⁹² Prema njoj, a i prema Weil važno je otvoriti se milosti, biti spreman odreći se svog „ja”

⁸⁷ *Isto*, 256.

⁸⁸ Usp. B. KOLODIJCHUK (prir.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog*, 17.

⁸⁹ Usp. *isto*, 18.

⁹⁰ Usp. *isto*, 18-22.

⁹¹ Usp. *isto*, 29-30.

⁹² Usp. *isto*, 27-28.

da bi Božja prisutnost mogla ispuniti naše srce. Potrebno je isprazniti se od svake sebičnosti i dopustiti Bogu da nas ispuni svojom ljubavlju. Moramo biti prazni od svake oholosti, ljubomore da nas ispuni milost Svevišnjega.⁹³

Noseći svoj križ čovjek se duhovno sjedinjuje s Kristom i tako u svom trpljenju pronalazi smisao, pa čak i radost.⁹⁴ Weil i Majka Terezija, u oba aspekta trpljenja i duhovnog i tjelesnog, nalaze izvor patnje. Tjelesno trpljenje za njih je uzrokovano neravnomjernom raspodjelom staleža, dobara i ograničenjem slobode. Duhovno trpljenje opisuju kao tjeskobu, koju pritišće teret „težine”. No, to dvoje je nerazdvojivo. Duhovna patnja - tjeskoba, će se odraziti i u čovjekovu organizmu: ondje može izazvati teške bolesti i poremećaje. Ističu i moralno zlo, koje je posljedica ljudskog grijeha, ljudske oholosti, te se ono vrlo često povezuje s fizičkim zlom. Obje su trpile, poput Krista i smatrale da samo suosjećanjem i sućuti, čovjek može biti povezan patnjom drugog čovjeka.

Ljubav je kršćanski odgovor na pitanje smisla patnje. Patnjom i trpljenjem čovjek može nasljedovati Krista. Umjesto da postavljamo pitanje „zašto”?, trebali bi se pitati „što ja mogu učiniti da moja patnja postaje manja”? Patnju možemo prevladati samo ako je priznamo, kroz nju sazrijevamo, ljubimo i nadamo se. Weil i Majka Terezija ističu još dva aspekta: oprostjenje i sebedarje. Ne oprostimo li, ne možemo se solidarizirati s Kristom – Patnikom, jer on je oprostio onima koji su ga razapeli. Naime, odreći se sam sebe i uništiti svoje „ja”, za Weil je velika pobjeda. Značenje je to sebedarja, koji u sebi sadržava žrtvu, a odričući se sebe, postajemo supatnici, suukopani s Kristom koji se otvaraju njegovoj radosti. To je danas iznimno važno jer svijet bez Isusa, svijet koji ga razapinje, najviše ga treba.⁹⁵

⁹³ Usp. *isto*, 146.

⁹⁴ Usp. T. RADIONOV, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu, 520.

⁹⁵ Usp. F. HADJADJ, *Kad se sve tako ima raspasti. Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*, 69-71.

Zaključak

Walter Kasper će ustvrditi da je današnji čovjek – čovjek patnik tzv. „homo patiens”.⁹⁶ Prodirući u patnju čovjek nadilazi samoga sebe tako što ulazi u dodir s misterijem patnje, a njezina neshvatljivost i otajstvenost ga vode prema Bogu.⁹⁷ Bolest i patnja, starenje i umiranje mogu biti procesi učenja i sazrijevanja. Ljudi koji nikada nisu iskusili bol, kao da nikada nisu ni živjeli. U uzajamnoj igri ljubavi, u davanju i primanju, događa se istinsko prevladavanje patnje. Ljubav je najradikalniji protest protiv smrti, a time i protiv svih granica. Kad je ljubav na djelu, osjeća se da je život jači od smrti. Ljubav je time također stvarna snaga nade. Na kraju preostaje nada, koja svoje ispunjenje ima u uskrsnuću, time i u radosti.⁹⁸

Sve to nas upućuje prema zaključku da patnju nije moguće izbjeći, ali je zato moguće izbjeći najgori od svih mogućih oblika proživljavanja patnje, a taj je da čovjek pati sam. Toga je bila svjesna Weil, što smo i pokazali u prvom dijelu rada kratkim prikazom njezina života i iskustva patnje, su-patnje, empatije i ljubavi prema radnicima i žrtvama rata. U drugom dijelu rada cilj nam je bio razumijevanje patnje S. Weil pojasniti kroz pojmove koje ona koristi, a to je pojam „težine” koja je sila stvaranja i milosti koja nas „razstvara” tj. otvara praznini, poništavanju vlastitoga „ja” i svih iluzija koje sputavaju to „ja”. To je put obrata duše prema Istini i Dobru. Time njezino poimanje patnje biva blisko kršćanskom razumijevanju patnje gdje milosna asimilacija Kristove patnje s ljudskom patnjom preoblikuje iskustvo patnje koje kasnije postaje izvorom radosti. Moglo bi se reći da Krist svojim križem prolazi kroz „težinu” ljudske egzistencije, napušten od Boga i ljudi, potpuno se predajući Božjoj volji i milosti koja ga u konačnici dovodi do radosti – uskrsnuća. Iskustvo te duhovne tame i radosti imali su brojni kršćanski sveti, a posebno bliska po mislima i životu S. Weil bila je Majka Terezija koja je životom potvrdila tezu da je patnja neizbježna, ali da čovjek ne mora patiti sam te u patnji može pronaći radost.

⁹⁶ Usp. W. KASPER, *Bog Isusa Krista*, Đakovo, 1994., 248.

⁹⁷ Usp. A. GRÜN, *Knjiga odgovora Anselma Grīna. Odgovori na temeljna životna pitanja*, Zagreb, 2010., 123-124.

⁹⁸ Usp. Š. ŠOKČEVIĆ, *Prevladavanje patnje*, Teodiceja, Sveučilište J. J. Strossmayera, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, lipanj, 2020. [Predavanje].

Bibliografija

Primarna literatura

Jeruzalemska Biblija, Zagreb, 1994.

WEIL, S., *Sloboda i tlačenje (i drugi eseji)*, Zagreb, 1979.

WEIL, S., *Ukorijenjenost*, Zagreb, 2003.

WEIL S., *Težina i milost*, Zagreb, 2004.

WEIL, S., *Nadnaravna spoznaja*, Zagreb, 2000.

WEIL, S., *Iščekivanje Boga*, Zagreb, 2010.

Sekundarna literatura

BAČIĆ, N. I., Implicitna religija Simone Weil, u: *Crkva u svijetu* 15(1980.)1, 43-51.

BABIĆ, S., *Razmišljanja o Bogu i patnji*, Zagreb, 2008.

COSTA, G., Biblijska ikona Joba. Od strpljivog prihvaćanja, preko patničkog i istraživačkog krika do zanosnog i preoblikujućeg traženja Boga, u: *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih* 29(2007.)3, 264-273.

FORTIN, J.-P., At Pains Following and Serving God: A Contemporary Theology of Joy in Suffering: u: *The Heythrop Journal* 62(2021.)3, 574-585.

GUARDINI, R., *Posljednje stvari*, Zagreb, 2002.

GRÜN, A., *Knjiga odgovora Anselma Grüna. Odgovori na temeljna životna pitanja*, Zagreb, 2010.

HADJADJ, F., *Kad se sve tako ima raspasti. Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*, Zagreb, 2019.

IVAN PAVAO II., *Bogat milosrđem. Dives in misericordia*, Zagreb, 1981.

IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei Socialis*, Zagreb, 1988.

IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, Zagreb, 1985.

KASPER, W., *Bog Isusa Krista*, Đakovo, 1994.

- KOLODIEJCHUK, B., (prir.), *Majka Terezija – Gdje je ljubav, ondje je i Bog*, Split, 2010.
- KOLODIEJCHUK, B., (prir.), *Dođi budi moje svjetlo. Privatna pisma „svetice iz Calcutte”*, Split, 2012.
- KÜNG, H., *Bog i patnja*, Zagreb, 1979.
- LEWIS, C. S., *Problem boli*, Split, 2015.
- LOVRINČEVIĆ, A., Knjiga o Jobu. Patnja nedužnog, u: *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih* 32(2010.)2, 139-156.
- LJUBIČIĆ, Đ., *Suicid i duhovnost*, Rijeka, 2010.
- METZ, J. B., (ur.), *Krajolik krikova. O dramatici teodicejskog pitanja*, Rijeka, 2011.
- MOUNIER, E., *Pisma o boli*, Zagreb, 2006.
- PERKOVIĆ, M., Pred tajnom patnje nevinih, u: *Vrhbosnensia: časopis za teološka i međureligijska pitanja* 18(2014.)2, 349-368.
- PLATON, *Država*, Zagreb, 1997.
- RADIONOV, T., Smisao života i patnje promatran kroz katoličko–teološku i psihološko–logoterapijsku perspektivu, u: *Obnovljeni život* 72 (2017.) 4., 517-528.
- RAGUŽ, I., *Razgovori s prijateljicama Etty-Rachel- Simone*, Đakovo, 2019.
- RAGUŽ, I., *Ite ad Joseph. Teološka razmatranja o sv. Josipu*, Đakovo, 2021.
- RATZINGER, J., SEEWALD, P., *Sol zemlje. Kršćanstvo i katolička Crkva na prijelazu tisućljeća*, Zagreb, 2011.
- RATZINGER, J., *Uvod u kršćanstvo*, Zagreb, 2017.
- RATZINGER, J., *Osloboditi slobodu. Kršćani pred izazovima suvremenog društva i politike*, Split, 2019.
- SCHNEIDER, A., *Kristologija*, Zagreb, 2008.
- SRAKIĆ, M., Bolest u kršćanskoj perspektivi, u: *Diacovensia* 5(1997.)1, 517-529.
- ŠOKČEVIĆ, Š., *Prevladavanje patnje, Teodiceja*, Sveučilište J. J. Strossmayera, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, lipanj, 2020. [Predavanje].

VOJKOVIĆ, L., Život-patnja i radost, u: *Počeci: časopis bogoslova Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 8(2007.) 1., 46-48.

VUČKOVIĆ, A., PISKAČ, L., Dosezi supatnje kod Simone Weil, u: *Crkva u svijetu* 54(2019.)4, 587-606.

VUGDELIJA, M., Job i problemi patnje, u: *Bogoslovska smotra* 64(1994.)1, 219 – 248.

ŽIVKOVIĆ, I., VULETIĆ, S., *Posljednji trenutci prije vječnosti. Teološko - bioetički naglasci shvaćanja smrti i psihološko-duhovne intervencije namijenjene umirućima i ožalošćenima*, Zagreb, 2016.

Sadržaj

Sažetak	1
Summary	2
Uvod.....	3
1. Život prožet empatijom prema radničkoj klasi i žrtvama rata	4
2. „Težina” ljudske egzistencije	8
2.1. Snaga milosti i smisao „razstvaranja”.....	8
2.2. Patnja i „okret duše”.....	9
3. Radost u patnji.....	17
3.1. Kršćansko poimanje patnje	17
3.2. O duhovnom siromaštvu Sv. Majke Terezije.....	21
Zaključak	25
Bibliografija	26